

Tervise Arengu Instituut
National Institute for Health Development

Prostitutsiooni kaasatud naistele suunatud HIV-ga seotud tervishoiuteenuste külastajate ülevaade

2017. aasta

Kaire Vals

Tallinn 2018

Tervise Arengu Instituudi **missioon** on luua ja jagada teadmisi, et tõenduspõhiselt mõjutada tervist toetavaid hoiakuid, käitumist, poliitikat ja keskkonda eesmärgiga suurendada inimeste heaolu Eestis.

Soovin tänada kolleege Kristi Rüütli, Iveta Tomerat ja Anne Murdu selgituste ja nõuannete eest, samuti Seksuaaltervise kliiniku töötajaid andmete kogumise eest.

Soovitatav viide käesolevale väljaandele: Vals K. Prostitutsiooni kaasatud naistele suunatud HIV-ga seotud tervishoiuteenuste külastajate ülevaade. 2017. aasta. Tallinn: Tervise Arengu Instituut; 2018.

SISUKORD

1. TAUST.....	4
2. ANDMETE KOGUMINE JA ANALÜÜS.....	4
3. SOTSIAALDEMOGRAAFILISED ANDMED.....	4
4. PROSTITUTSIOONI KAASATUST JA SEKSUAALKÄITUMIST KÄSITLEVAD ANDMED	5
5. UIMASTITE TARVITAMINE.....	7
6. HIV JA STLI TESTIMINE	7
7. KOKKUVÕTE.....	9
8. VIITED	10

1. TAUST

Prostitutsiooni kaasatud naistele (PK) suunatud HIV-nakkuse ja seksuaalsel teel levivate infektsioonide (STLI) ennetamise meetmed on oluliseks osaks elanikkonna seas nakkuste leviku vähendamisel.

PKdele pakutakse riigieelarvest rahastatud HIV-nakkuse ja STLIde ennetamiseks suunatud teenuseid Tallinnas. OÜ Seksuaaltervise Kliinikus on võimalused anonüümseks ja tasuta HIV- ja STLI-testimiseks ning STLIde raviks. Lisaks pakutakse seksuaaltervise jm temaatilist nõustamist, jagatakse turvaseksi vahendeid ja teabematerjale. Teenust rahastab Tervise Arengu Instituut Rahvastiku Tervise Arengukava 2009–2020 raames.

2. ANDMETE KOGUMINE JA ANALÜÜS

2017. aastal külastas OÜ Seksuaaltervise Kliiniku teenust 88 klienti, kellest 81 täitis küsimustiku. Varasemal, 2016. aastal täitis küsimustiku 95 klienti. Küsitlemiseks kasutati Tervise Arengu Instituudi välja töötatud küsimustikku. Küsimustikus sisalduvad seksuaalkäitumise küsimused uuendati aastal 2015, mistõttu varasemate aastatega saab võrrelda vaid üksikuid näitajaid.

Esmakülastajateks peetakse neid, kes pöördusid Seksuaaltervise Kliiniku poole esimest korda; kordvükülastajateks loeti varasemalt vähemalt ühel korral teenust kasutanud külastajad. Kuna teenus on anonüümne, võib mõni külastaja olla analüüsi kaasatud enam kui korra. Andmeid on analüüsitud külastaja tüübi lõikes, võrdluseks on toodud 2014.–2016. aasta andmed, kus võimalik (1-2).

Andmeanalüüsi läbiviimiseks kasutati statistikapaketti STATA 14.1. Andmete kirjeldamisel on kasutatud sagedustabeleid, keskmisi näitajaid ning mitme tunnuse ühisjaotuste kirjeldamisel ka risttabeleid.

3. SOTSIAALDEMOGRAAFILISED ANDMED

Keskuse külastajatest oli esmakülastajaid 21% (n = 17) ja kordvükülastajaid 79% (n = 63), (TAI aruandluse põhjal oli esmakülastajaid 19 ja kordvükülastajaid 69), üks külastaja ei olnud antud küsimusele vastanud. Esimese poolaasta jooksul tehti kliinikusse 40 külastust ning teisel poolaastal 41 külastust.

Külastajate keskmine vanus on aasta-aastalt mõnevõrra tõusnud. Kui 2014 aastal oli see 33,5 aastat, 2015 aastal 34 aastat ja 2016. aastal 34,9 aastat, siis 2017. aasta andmetel oli külastajate keskmine vanus 36,8 (vahemikus 15–62 aastat).

Esma- ja kordvükülastajate keskmine vanus 2017. aastal oluliselt ei erine (esmakülastajatel 39,5 ja kordvükülastajatel 36,1 eluaastat), kuid võrreldes 2016 aastaga, oli erinevus märgatav (2016. aastal esmakülastajatel 35,9 ja kordvükülastajatel 34,7 eluaastat). Samuti erines eri rahvustest külastajate keskmine vanus (eestlastel 33,1 aastat, venelastel 38,0 ning muust rahvusest 39,5 eluaastat).

Tabelis 1 on esitatud esma- ja kordvükülastajate elukoht. Üks külastaja, kes märkis oma elukohaks „muu Eesti“, oli kordvükülastaja Jõgevalt, teine Tartust, „muu Eesti“ märkinud esmakülastajatest üks oli Pärnust ja teine Tabiverest.

Tabelis 2 on esitatud esma- ja korduvkülastajate jaotus rahvuse järgi. Muust rahvusest külastajatest (n = 2) üks märkis oma rahvuseks kasahh ja teine jättis täpsustamata oma rahvuse.

Tabel 1. Esma- ja korduvkülastajate elukoht

Elukoht	Kokku*		Esmakülastajad		Korduvkülastajad	
	n	%	n	%	n	%
Tallinn	75	92,6	14	82,4	60	95,2
Ida-Virumaa	0	0	0	0	0	0,0
muu Eesti	4	4,9	2	11,8	2	3,2
Kokku**	81*	100	17	100	63	100

*Ühe teenuse kasutaja puhul pole teada, kas ta olid esma- või korduvkülastaja

**Ühe külastaja elukoht ei olnud märgitud

Tabel 2. Esma- ja korduvkülastajate rahvus

Rahvus	Kokku*		Esmakülastajad		Korduvkülastajad	
	n	%	n	%	n	%
Eestlane	19	23,5	2	11,8	16	25,4
Venelane	57	70,4	15	88,2	42	66,7
Muu rahvus	2	2,5	0	0	2	3,2
Kokku**	81*	100	17	100	63	100

* Ühe teenuse kasutaja puhul pole teada, kas ta olid esma- või korduvkülastaja

**Kolme külastaja rahvus pole märgitud

4. PROSTITUTSIOONI KAASATUST JA SEKSUAALKÄITUMIST KÄSITLEVAD ANDMED

Peamine viis, kuidas esma- ja korduvkülastajad klientidega kontakti saavad, on enda poolt reklaamitud telefoninumbri või e-posti aadressi kaudu (vt tabel 3). Muul viisil kontakti saamise alla nimetati tuttavaid, kuid ka, et ei osuta üldse teenust (n=6), või ei soovi öelda, kust klientidega kontakti saadakse (n=2).

Tabel 3. Klientidega kontakti saamise viisid esma- ja korduvkülastajate seas viimase 4 nädala jooksul

Kontakti saamise viis	Kokku*		Esmakülastajad		Korduvkülastajad	
	n	%	n	%	n	%
Firma eramajas, korteris, saunas, massaažisalongis	6	8,6	0	0	6	10,2
Enda poolt reklaamitud telefoni-numbri või e-posti aadressi kaudu	49	70,0	8	80,0	40	67,8
Hotellis, klubis, baaris, restoranis	3	4,3	0	0	3	5,1
Taksojuhi kaudu	2	2,9	1	10,0	1	1,7
Tänaval, sadamas, raudteejaamas	0	0	0	0	0	0
Muul viisil	10	14,3	1	10,0	9	15,3
Kokku	70	100	10	100	59	100

* Ühe teenuse kasutaja puhul pole teada, kas ta olid esma- või korduvkülastaja

Tabelis 4 on esitatud kondoomi kasutamise sagedus seksuaalvahekorra ajal kliendiga, kes maksab seksi eest, ja partneriga, kes ei maksa seksi eest, nt püsipartner viimase nelja nädala jooksul. Kliendiga kasutas iga kord kondoomi 2017. aastal 61,7% vastajatest, 2016. aastal oli iga kord kliendiga kondoomi kasutajate hulk suurem – 74,7% külastajatest. Esmakülastajate kondoomikasutamise harjumus klientidega on madalam, kui kordvükülastajatel ja seda nii 2017. (52,9% vs 63,5%), kui varasemal 2016. aastal (65,0% vs 77,6%). Muu partneriga kasutas iga kord kondoomi 2017. aastal 28,4%, 2016. aastal oli muu partneriga kondoomi kasutajaid rohkem – 32,9% küsimusele vastanud külastajatest.

Tabel 4. Esma- ja kordvükülastajate kondoomi kasutamise sagedus seksuaalvahekorra ajal viimase nelja nädala jooksul

Kondoomi kasutamise sagedus	Kokku*		Esmakülastajad		Kordvükülastajad	
	n	%	n	%	n	%
Kliendiga						
Ei ole vahekorras olnud	10	12,3	1	5,9	9	14,3
Mitte kunagi	3	3,7	1	5,9	2	3,2
Harva	3	3,7	1	5,9	2	3,2
Enamasti	5	6,2	0	0	5	7,9
Iga kord	50	61,7	9	52,9	40	63,5
Pole teada	10	12,3	5	29,4	5	7,9
Kokku	81	100	17	100	63	100
Muu partneriga						
Ei ole vahekorras olnud	13	16,0	4	23,5	9	14,3
Mitte kunagi	16	19,8	2	11,8	14	22,2
Harva	8	9,9	2	11,8	6	9,5
Enamasti	9	11,1	2	11,8	7	11,1
Iga kord	23	28,4	3	17,6	19	30,2
Pole teada	12	14,8	4	23,5	8	12,7
Kokku	81	100	17	100	63	100

* Ühe teenuse kasutaja puhul pole teada, kas ta olid esma- või kordvükülastaja

Tabelis 5 on välja toodud kondoomi kasutamine viimase seksuaalvahekorra ajal. Nii esma- kui kordvükülastajatest kasutas 76,5% viimase vahekorra ajal kliendiga kondoomi, mis on oluliselt vähem, kui eelnenud 2016. aastal (94%). Muu partneriga, kes ei maksnud seksi eest, kasutas viimase seksuaalvahekorra ajal kondoomi vaid 38,3% (eelnenud aastal 57,3% vastanutest) – esmakülastajatest 23,5% ning kordvükülastajatest 41,3%.

Tabel 5. Esma- ja kordvükülastajate kondoomi kasutamine viimase seksuaalvahekorra ajal

Kondoomi kasutamine	Kokku*		Esmakülastajad		Kordvükülastajad	
	n	%	n	%	n	%
Kliendiga						
Jah	62	76,5	11	64,7	50	79,4
Ei	5	6,2	1	5,9	4	6,3
Pole teada	14	17,3	5	29,4	9	14,3
Kokku	81	100	17	100	63	100
Muu partneriga						
Jah	31	38,3	4	23,5	26	41,3
Ei	38	46,9	9	52,9	29	46,0
Pole teada	12	14,8	4	23,5	8	12,7
Kokku	81	100	17	100	63	100

* Ühe teenuse kasutaja puhul pole teada, kas ta olid esma- või kordvükülastaja

5. UIMASTITE TARVITAMINE

Elu jooksul on narkootikume süstinud 18% küllastajatest (n = 15). Aastatel 2014 ja 2015 oli küllastajatest 20% narkootikume süstinud ja 2016. aastal 28%.

Eelnevalt kellegi teise poolt kasutatud süstimisvarustusega oli 2017. aasta küllastajatest süstinud kaheksa küllastajat, kellest viis olid seda teinud enam, kui 12 kuud tagasi ning ülejäänud kolm vähem kui 12 kuud tagasi. 2016. aasta küllastajatest oli kasutatud süstimisvarustusega süstinud 15 küllastajat, kellest seitse oli seda teinud poole aasta jooksul ning ülejäänud rohkem kui 12 kuud tagasi. Aastatel 2014–2015 märkis kasutatud süstimisvarustusega süstimist 12 küllastajat. Neist pooled olid süstinud kasutatud varustusega viimase aasta jooksul.

6. HIV JA STLI TESTIMINE

Viimase aasta jooksul oli HIV-testi teinud 67% küllastajatest, mis on jäänud 2016. aastaga samale tasemele. Mitte kunagi ei olnud testinud HIVi suhtes 2017. aastal 4% vastanutest, 2016. aastal oli neid natuke üle 5% (vt tabel 6). 2017. aasta andmed olid ka varasema 2014. ja 2015. aasta andmetega küllaltki sarnased: 63% oli viimase aasta jooksul testi teinud, 27% oli teinud testi rohkem kui aasta tagasi ning 8% polnud kunagi HIV-testi teinud.

Tabel 6. Esma- ja korduvküllastajate viimase HIV-testi tegemise aeg

Viimase HIV-testi aeg	Kokku*		Esmaküllastajad		Korduvküllastajad	
	n	%	n	%	n	%
Vähem kui 6 kuud tagasi	33	40,7	6	35,3	26	41,3
6–12 kuud tagasi	21	25,9	2	11,8	19	30,2
Enam kui 12 kuud tagasi	23	28,4	6	35,3	17	27,0
Ei ole kunagi HIV testi teinud	3	3,7	3	17,6	0	0,0
Kokku*	81	100	17	100	63	100

* Ühe teenuse kasutaja puhul pole teada, kas ta olid esma- või korduvküllastaja

** Ühe teenuse kasutaja puhul pole teada HIV testimise fakt

Tabelis 7 on välja toodud küllastajate enda märgitud nakkused, mida nad on põdenud. Esitatud on nakkuse kohta vastajate arv (sulgudes), nakkust kinnitanute arv ning kinnitanute osakaal kõigist selle nakkuse kohta vastanutest. Kõige sagedasemad STLIid, mida küllastajad on viimase kolme aasta jooksul põdenud, on klamüüdiis ja gonorröa. 2017. aasta küsimustikus genitaalherpese kohta küsimust polnud, varasematel aastatel on see olnud üks sagedasemaid STLIid.

Tabel 7. Esma- ja korduvkülastajatel diagnoositud nakkused viimase kolme aasta ja elu jooksul

Nakkus (vastanute arv)	Kokku		Esmakülastajad		Korduvkülastajad	
	n	%**	n	%**	n	%**
Viimase kolme aasta jooksul						
Süüfilis (n = 75)*	1	1,3	0	0,0	1	1,7
Gonorröa (n = 74)*	6	8,1	1	6,7	5	8,6
Klamüüdia (n = 73)*	5	6,8	0	0,0	5	8,8
Trihhomonoosi (n = 75)*	4	5,3	1	5,9	3	5,3
Elu jooksul						
HIV (n = 76)*	7	9,1	2	11,8	5	8,5
Hepatiit B (n = 72)*	6	8,3	1	6,7	5	8,8
Hepatiit C (n = 75)*	14	18,7	1	6,7	13	21,7

*sulgudes küsimusele vastanute arv?

**osakaal küsimusele vastanutest?

Nendest, kes väitsid end olevat HIVi nakatunud, oli kaks kolmandikku elu jooksul narkootikume süstinud ning kolmandik oli C-hepatiiti nakatunud. HCV positiivsetest oli narkootikume süstinud pooled. 2016. aastal ei olnud narkootikume süstinud vaid kümnendik HIV nakatunutest ja 2014.-2015. veerand nakatunutest. HCV-positiivsetest oli 2014. ja 2015. aasta andmete järgi narkootikume süstinud kolm neljandikku ja 2016. aasta andmetel enam, kui kolm neljandikku.

Küsimustiku põhjal neist 17 korduvkülastajast, kes oli HIV testi teinud 12 või enam kuud tagasi, 11 testiti nüüd teenusele tulemise raames HIV suhtes, kõik need 11 olid oma sõnade kohaselt HIV negatiivsed.

TAI aruandluse põhjal tehti 2017. aastal Seksuaalervise kliinikus teenusel käinutele kokku 342 STLI-de analüüsi (tabel 8). Positiivseks osutus 40-st teostatud süüfilise testist kaks ning 65-st klamüüdia testist üks. Ühtegi HIV ega HCV nakatunut ei leitud.

Tabel 8. Seksuaalervise kliinikus teostatud STLI-de analüüside ja positiivseks osunud analüüside arv, 2017*

STLI-de analüüsid	Testid	Diagnoosid
	n	n
Süüfilis	40	2
Gonorröa	64	0
Klamüüdioos	65	1
Trihhomonoosi	57	0
HBV	11	0
HCV	15	0
HIV	43	0
PAP test	23	-
Vaginaalne ultraheliuuring	24	-

*TAI aruandlus, avaldamata andmed

7.KOKKUVÕTE

Aastatel 2014–2017 keskust külastanud esmakülastajate osakaal on langenud üle 10% (2014. a 36%, 2015. a 34%, 2016. a 22%, 2017. a 21%). Külastajate keskmine vanus on aastate lõikes aga tõusnud 2014. aasta 34-lt 2017. aasta 37-le. Klientide elukoht aastate lõikes oluliselt ei erine. Kui 2014.-2015. aastal märkis 20% külastajatest oma rahvuseks eestlase ja 2016. aastal oli neid 12%, siis 2017. aastal oli eestlaste osakaal tõusnud 24%-ni.

70% külastajatest vastas, et kliendid saavad nendega kontakti nende endi reklaamitud telefoninumbri või e-posti aadressi kaudu. Järgnes firma eramajas, korteris, saunas või massaažisalongis kontakti saamise viis (8,6% vastanutest).

Kondoomi kasutamine nii viimase nelja nädala jooksul, kui viimasel seksuaalvahekorral on langenud võrreldes 2016. aastaga. 2017. aastal kasutas viimase nelja nädala jooksul kliendiga iga kord kondoomi 61% külastajatest (52% esmakülastajatest ja 63% korduvkülastajatest), varasemal 2016. aastal oli see osakaal 75% külastajatest (65% esmakülastajatest ja 78% korduvkülastajatest). 2016. aastal läbi viidud Prostitutsiooni kaasatud naiste terviseuuringu andmetel kasutas viimasel neljal nädalal seksuaalvahekorras kliendiga, kes tasus vahekorra eest, kondoomi 94% vastanutest (3).

Viimase seksuaalvahekorra ajal kasutas 2017. aastal kliendiga kondoomi 77% esma- ja korduvkülastajatest, samas, kui 2016. aastal kasutas viimase seksuaalvahekorra ajal kliendiga kondoomi 94% esma- ja korduvkülastajatest. 2016. aasta andmed ühtivad siin Prostitutsiooni kaasatud naiste terviseuuringu andmetega. Nimetatud uuringu andmetel kasutas viimasel seksuaalvahekorral tasu maksva kliendiga kondoomi 97% vastanutest (3).

Muu partneriga, kes seksi eest ei maksnud, kasutas 28% igal seksuaalvahekorral viimase nelja nädala jooksul kondoomi ja 20% ei teinud seda kordagi. 2016. aastal, kasutas muu partneriga viimase nelja nädala jooksul kondoomi igal seksuaalvahekorral 33% ja ei teinud seda kunagi 22% vastanutest. 2017. aastal kasutas viimasel seksuaalvahekorral muu partneriga kondoomi 38% vastanutest. Varasemal vaatlusaastal viimasel korral kasutas muu partneriga kondoomi 57% külastajatest.

Elu jooksul narkootikumide süstinute osakaal võrreldes varasemate aastatega on stabiilne: 2014.-2015. a 20%, 2016. a 28% ja 2017. a. 20% külastajatest.

HIV-testimine viimase 12 kuu jooksul külastajate seas on võrreldes varasemate aastatega jäänud samale tasemele: 2014.-2015. 63%, 2016. a 68%, 2017. a. 67% külastajatest. Esmakülastajate seas on testijate osakaal mõnevõrra suurenenud 38%-lt varasematel aastatel 47%-ni 2017. aastal. Korduvkülastajate seas on näitaja võrreldav, kuid kerges languses – 79%, 76% ja viimasel vaatlusaastal 72%.

Külastajate endi poolt kõige sagedasemalt märgitud viimase nelja aasta jooksul põetud STLIid on klamüdioos ja gonorröa, ning need ei ole nelja aasta jooksul muutunud. HIV nakatunuid on viimasel neljal aastal külastajate seas olnud kümnendik (9-14%), HCV nakatunuid veidi enam (14-19%). HIV-nakatunud külastajate, kes olid süstinud narkootikumide või kel oli diagnoositud ka HCV, absoluutarvud olid nii väikesed, et aastate võrdluses pole neid osakaaludena otstarbekas esitada.

Seksuaaltervise kliinikus teostatud 342-st STLI analüüsist osutus positiivseks kolm, neist kaks gonorröa ja üks klamüdioosi test.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Rütel K. Prostitutsiooni kaasatud naistele suunatud HIV-ga seotud tervishoiuteenuste külastajate ülevaade. 2014. ja 2015. aasta. Tallinn: Tervise Arengu Instituut, 2016. <http://www.tai.ee/et/terviseandmed/uuringud/download/358>
2. Kallavus K. Prostitutsiooni kaasatud naistele suunatud HIV-ga seotud tervishoiuteenuste külastajate ülevaade. 2016. aasta. Tallinn: Tervise Arengu Instituut, 2017. https://intra.tai.ee//images/prints/documents/148957032359_Prostitutsiooni_kasatud_naistele_suunatud_tervishoiuteenuste_kylastajate_ylevaade_2016.pdf
3. Lemsalu L, Lõhmus L, Vals K, Rütel K. Prostitutsiooni kaasatud naiste terviseuuring 2016. Tallinn: Tervise Arengu Instituut, 2017. https://intra.tai.ee/images/prints/documents/150515145770_Prostitutsiooni_kasatud_naiste_terviseuuring_2016.pdf